1993 yılı başlarında bir heyetle Küba'dayız. 1989'da Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından yokolma sürecine girmesi, 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından Küba 11 Milyon nüfusla ABD'nin yanı başında yalnız kalmıştı. DAC, Küba'ya büyük destek vermişti. Küba'nın o yıllardaki başlıca ihraç ürünü olan şekeri alıyor, karşılığında süt tozu veriyordu. Ek olarak çok sayıda Kübalı bu ülkede eğitim görüyordu. Bu nedenle Küba'da yüksek eğitim görmüş insanlar arasında Almanca bilenler İngilizce bilenlerden fazlaydı.

Dünyanın hemen her ülkesinde Küba için dayanışma kampanyaları düzenleniyordu.

ABD ambargosu bütün katılığıyla sürerken Küba'nın çökmesi bekleniyordu. İhracat neredeyse yapamıyordu. Yiyecek ihtiyacının büyük bölümünü ithal etmek zorundaydı ama yeterli dövize sahip değildi. Akaryakıt derseniz yoktu. Tek gelir kaynakları turizm ve dayanışma kampanyalarıydı.

Bu kampanyalar Küba'ya büyük destek sağladı. Küba Vietnam gibi büyük bir ülke olsaydı (70 Milyon nüfuslu) bu kampanyalar yeterli olmazdı, ama Küba küçük bir ülkeydi.

Küba'da Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi ile görüştüğümüz zaman bana "Türkiye bize neden kredi vardı?" sorusu yöneltildi. ABD'nin tutumu yıllardan beri belli olduğuna göre Türkiye Küba'ya nasıl kredi verebiliyordu? Kredi büyük değildi ama o yıllarda Küba'nın çok ihtiyacı vardı.

Soru karşısında ben de şaşırmıştım, bilmiyordum.

"Her şeyin ABD'nin izniyle yürümediğini, krediyi sağlayan kurumda büyük ihtimalle 1968'den birinin sorumlu olduğunu ve onun da böyle bir şey yapmış olabileceğini" anlatmıştım.

İkna olmuş gibi görünmüşlerdi ve sonuçta başka bir açıklama bulmak da mümkün görünmüyordu.

Sadece Havana'yı gördüm ve yaya olarak hemen her tarafı dolaştım.

1985'te Moskova'da gördüklerimin aksine "bu ülkede sistem yürür" sonucuna varmıştım.

Moskova, Havana'ya göre son derece lüks kalıyordu ama Havana başka bir duyguyu veriyordu.

Moskova'yı on gün gördükten sonra, "Bu ülkede sosyalizmi ciddi sorunlar bekliyor, ayakta kalması zor görünüyor" sonucuna varmış ve bunu ifade de etmiştim. Sovyetçi arkadaşlar arasında kıyamet kopmuştu. O yıllarda SSCB'nin üretici güçlerin geliştirilmesinde ABD'ye yetişmek üzere olduğu sanılıyordu ama durumun hiç de böyle olmadığı, emek verimliliğinin düşük olduğu Moskova gibi ülkenin önde gelen bir kentinde bile görülebiliyordu. Bu sosyalizmin emperyalizmle yarışması mümkün değildi.

Küba'nın böyle bir iddiası yoktu. 11 Milyon nüfuslu bir ülkenin böyle bir iddiası olamazdı da. Parçası oldukları Latin Amerika ülkelerinden daha iyi olmayı hedefliyorlardı ve zorlanarak da olsa buna ulaşabildikleri söylenebilirdi.

Moskova'da gördüğünüz karaborsayı Havana'da da görebilirdiniz. Daha önce Moskova ve Sofya'yı görmüş birisi olarak mekanizmanın nasıl işlediğini biliyordum.

Cohiba purolarına hayrandım ve az da olsa içerdim. Havana'ya gelinip de Cohiba almadan olmaz ama fiyat korkunçtu: bir tutusu 100 Dolar. Bu tabii Havana otellerindeki fiyattı. Cohiba satılan vitrinin önünde biraz durdunuz mu hemen yanınıza birisi gelir ve ucuz Cohiba bulabileceğini söyler. Neden olmasın? Kuyusuna 100 Dolar verilmez. Yalnız adamla aramızda anlaşma sorunu çıkmıştı. Ne İngilizce ne de Almanca biliyordu, ben de İspanyolca bilmiyordum. Kırık dökük Fransızcamla anlaştık. Biraz Fransızcası vardı. Yarım saat kadar yürüyüp eski bir eve girdik, üç kutu Cohiba aldım. Fiyat yine 100 Dolardı. Orada hazırlanan kutulardan bir puro alıp yaktım. Aynen Cohiba tadıydı. Almanca'daki bir sözle, "Kediyi torbada almamak gerekir". Yoksa Cohiba diye başka puro alabilirsiniz. Yalnız geri döndüm. Büyük şehirde kaybolmamak

gibi bir güvencem vardır ve beni haksız çıkarmadı, oteli kolayca bulmuştum.

Aynısını Moskova'da yaşamıştım. Metroya binip dolaşıyordum. Paris'in metro sistemine göre Moskova'nınki basitti: çevreden merkeze gelen tek hatlar ve bunları daire olarak kesen, birisi saat yönünde diğeri ters yönde giden iki bağlantı hattı. Kolayca anlaşılabilir. Sadece Kiril alfabesini bilmediğim için bindiğim istasyonun adını yazmam gerekiyordu.

Havana'da bu duyguya nasıl kapılmıştım diye soracak olursanız, caddelerde hissedilen farklı bir kültür nedeniyleydi. Kentin bütün merkezi yerlerini gördüm ve tek bir Lenin heykeline rastlamadım. Marx var mıydı, bilmiyorum, görmedim, belki tek tük vardı. Her tarafta Jose Marti ve Che Guevara'nın büstleri bazen da heykelleri vardı. Fidel Castro'ya ait tek büst ya da heykel göremezdiniz. Küçük bir Atatürk büstünü de gördüm.

Burada başka bir kültür vardı. ABD ile yarışa girmemiş ve zaten girmesi de mümkün olmayan ama yaşayabilen ve iddialarını gerçekleştirebilen bir halkın psikolojisi vardı.

Küba ile dayanışma sürmekle birlikte yeterli olmadığı durumlar ortaya çıkacak, sonraki yıllarda Küba çift para birimine geçecekti: Peso ve Dolar. ABD'de yaklaşık iki milyon Kübalı yaşıyordu ve bunlar adadaki akrabalarına sürekli para gönderiyorlardı. Küba toplumu "doları olanlar ve olmayanlar" olarak ikiye ayrılmıştı. Ülkede önemli bir gelir eşitsizliği ortaya çıkacaktı.

Sonraki yıllarda turizm gelişti. ABD şirketleri ülkeye yatırım yapamıyordu ama Kanada yapıyordu. Küba'da turizm sektöründe çalışanlarla diğer kesimlerde çalışanlar arasında büyük gelir eşitsizliği ortaya çıktı.

Venezüella'da Chavez yönetimi ülkeye ucuz petrol vererek Küba ekonomisini rahatlatacaktı. Küba da doktor ve öğretmen gönderiyordu.

Küba geleceğini garantiye almakta iki önemli şeyi yaptı:

Birincisi: sosyalist ülkelerin büyük destek vermesiyle ayakta kalabildiği yılları ve ardından bütün ülkelerdeki sosyalistlerin –sosyal emperyalizm tezini savunanlar hariç- yaptığı büyük yardımları boşuna harcamadı. Doğal kaynakları bulunmayan bir ülkede kendine özgü bir alan geliştirdi: ilaç sanayisi ve doktorluk. ABD, Küba ilaçlarının ihraç edilmemesi için elinden geleni yapsa bile adanın bu konudaki yetkinliği genel olarak kabul ediliyor. Böyle bir gelişme için en az 20-30 yıl gerekir. Küba uzun vadeli bir planlamayla bunu başaracaktı.

Venezüella ise petrol zenginliğine güvenerek farklı bir üretim alanı kurulmasına yönelmeyecek ve petrol fiyatları azalınca da fena halde zora girecekti.

İkincisi: Raul Castro'nun devlet başkanlığı döneminde ülkede Pazar sosyalizmi olarak adlandırılabilecek hakim devlet sektörüyle özel işletmelerin birlikte bulunacağı bir döneme girildi. Bu yönde uygulamalar daha önce de vardı.

Küba kendisini değiştirmeyi becerebilen bir ülkedir. Sosyalizmin en büyük sorunu olan yeterli üretim yapamamak Küba için de söz konusuydu. Özellikle tarım ve küçük hizmet sektöründe bunu aşabilmek için küçük özel işletmelere yöneldiler.

Küba'nın bu yeni yönelimi bizdeki bazı sosyalistler tarafından "sosyalizmden uzaklaşmak" olarak değerlendirildi.

"Boş verin bu insanları" demekten başka söylenecek söz bulunmuyor.

Sosyalizmin kendine özgü, birlikte yaşamak zorunda olduğu güçlü kapitalizmden bağımsız iç yasaları olamaz. Marksist sosyalizm teorisinde sosyalizmin güçlü bir kapitalizmle birlikte yaşamak zorunda kalacağı öngörülmediği için, tek başına sosyalizmin gelişme yasallıkları formüle edilmiştir ama gelişme böyle olmamıştır.

Sosyalizmin hangi durumda olacağı, kapitalizmin içinde bulunduğu duruma bağlıdır. Sosyalizm apayrı yasallıkları olan bir sistem olarak değerlendirilemez.

“Geleceğe Dönüş” adlı son kitabımda da açıkladığım bu durum bütün sosyalist ülkeler için geçerlidir, Küba gibi küçük bir ülke için özellikle geçerli olacaktır.

Küba’nın kendisinin elinde olmayan başka bir özellik daha bulunuyor:

Eski sosyalist ülkelerde yönetime gelen burjuvazi komünist partilerinin içinden çıktı. Bazı ülkelerde bir bölümü dışarıdan gelmiştir ama bu ülkelerde bile belirleyici olan komünist partisinden çıkan burjuvazidir.

Küba Komünist Partisi için böyle bir tehlike yoktur demleyelim ama azdır çünkü ülke burjuvazisi devrimden sonra kaçtığı Florida’da yaşamaktadır ve rejimin çökeceği günü hala umutla beklemektedir. Bu burjuvazinin amacı adadaki eski mülklerine el koymaktır. Küba’da kapitalizme dönüş demek, kimsenin oturacağı evin bile kalmaması demektir. O evlerin tapuları Florida’daki burjuvazi tarafından saklanmakta ve umutla beklenmektedir.

Latin Amerika ülkeleriyle karşılaştırıldığında Küba halkının durumu, ülkenin en kötü zamanında bile daha iyi olmuştur.

Herkese asgari geçim şartlarının sağlanması, parasız eğitim ve sağlık hizmeti…

Bunlar basit gibi görünebilir ama insanlığın büyük bölümü bunlara bile sahip değildir.